

Z PROBLEMATYKI
KSZTAŁCENIA JĘZYKOWEGO
W SZKOLE

TOM III

pod redakcją
Piotra Wróblewskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku
Białystok 2008

Joanna Szerszunowicz
BIAŁYSTOK

Elementy komparatystyki w kształceniu językowym

1. Rola komparatystyki w kształceniu językowym

We współczesnym kształceniu zwraca się coraz większą uwagę na korelację nauczania poszczególnych przedmiotów, gdyż jest to z wielu powodów korzystne dla uczących się. Po pierwsze – pozwala na ogląd zjawisk w szerszej perspektywie, po drugie – kształci myślenie logiczne i umożliwia dostrzeganie pewnych prawidłowości oraz obserwację zjawisk w nowym świetle. Zalecenia odnoszące się do korelacji nauczanych treści dotyczą również kształcenia językowego, pojawia się więc pytanie, jak można je zrealizować. Jednym ze sposobów jest uwzględnianie elementów językoznawstwa konfrontatywnego w programach nauczania¹.

¹ Od kilku lat te hasła są w coraz większym stopniu uwzględniane. Zob. np. *Reforma systemu edukacji. Szkoły ponadgimnazjalne (projekt – materiał do dyskusji)*, Warszawa 2000.

Biorąc pod uwagę fakt, że obecnie coraz wcześniej rozpoczyna się naukę języków obcych, należy założyć, że większość gimnazjalistów kontynuuje naukę pierwszego języka obcego, którego zaczęła się uczyć na etapie szkoły podstawowej, równocześnie rozpoczynając lub kontynuując kształcenie w zakresie drugiego. W szkole średniej młodzież poznaje dwa języki obce, z jednego obowiązkowo zdaje pisemny i ustny egzamin maturalny. Nauce wybranego języka nieodłącznie towarzyszy porównywanie języka ojczystego z obcym, więc ta naturalna tendencja może być w różnoraki sposób wykorzystywana w dydaktyce².

Uwzględnienie elementów komparatystyki w kształceniu językowym, zwłaszcza na poziomie szkoły średniej, pozwala na zwiększenie autonomii uczących się, gdyż podejmowanie zagadnień porównawczych wiąże się z samodzielnym poszerzaniem wiedzy, wykraczaniem poza program lektoratu z języka obcego³. Przedstawianie wybranych zagadnień w perspektywie porównawczej umożliwia również bardziej efektywne rozwijanie kompetencji interkulturowej, która w znacznym stopniu warunkuje osiągnięcie zadowalającego poziomu posługiwania się językiem obcym⁴.

² Por. Z. Frączek, *Edukacja aksjologiczna wobec potrzeb współczesności*, Rzeszów 2002, s. 92.

³ Zob. np. W. Wilczyńska, *Uczyć się czy być nauczonym. O autonomii w przyswajaniu języka obcego*, Warszawa–Poznań 1999.

⁴ M. Maciejewski, *O kształceniu interkulturowej kompetencji komunikacyjnej*, [w:] *Język trzeciego tysiąclecia III. Język polski i języki obce – kontakty, kultura, dydaktyka*, red. M. Dąbrowska, t. III, Kraków 2005, s. 363–370.

1.1. Związki języka i kultury na tle porównawczym: kulturowy charakter frazeologii

W kształceniu językowym powinno się zwracać dużą uwagę na związki kultury i języka, które można ukazać na przykładzie frazeologii, stanowiącej doskonałą ilustrację ich wzajemnych powiązań. Różnorodność motywacji związków idiomatycznych pozwala na wieloaspektowe przedstawienie relacji język – kultura, które stają się bardziej interesujące, jeżeli materiał egzemplifikacyjny pochodzi z różnych języków.

Taki sposób prezentacji związków frazeologicznych umożliwia pokazanie uczniom, że język polski należy do ligi europejskiej, co poświadcza między innymi występowanie internacjonalizmów frazeologicznych pochodzących ze wspólnego dziedzictwa kulturowego⁵. Jak słusznie stwierdza J. Maćkiewicz, „odzwierciedleniem wspólnej historii są międzynarodowe słowa nazywające formy ustrojowe i kierunki polityczne (np. demokracja, faszyzm, feudalizm, socjalizm) i międzynarodowe związki frazeologiczne (np. rzucić rękawicę, iść do Canossy). O wspólnym dziedzictwie kulturowym świadczą m.in. szeroko rozpowszechnione związki frazeologiczne wywodzące się z mitologii (np. syzyfowa praca, jabłko niezgody, męki Tantal) czy Biblii (np. ziemia obiecana, rzeź niewiniątek, zakazany owoc)”⁶.

⁵ Zob. np. rozdz. *Polskość i europejskość*, [w:] A. Borowski, *Literatura polska i powszechna. Starożytność – Oświecenie. Podręcznik do klasy I liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, Kraków 2002, s. 13–18.

⁶ J. Maćkiewicz, *Czy Polska jest częścią Europy? Polszczyzna w europejskiej lidze językowej*, [w:] *Język trzeciego tysiąclecia, Język a komunikacja 1*, red. G. Szpila, Kraków 2000, s. 51.

Zwrócenie uwagi na występowanie jednostek, które mają charakter narodowy, pozwala uczniom dostrzec, jak języki różnią się ze względu na odmienności w ich historii, geografii, folklorze. Wskazanie w zasobie frazeologicznym idiomów będących nośnikami kolorytu lokalnego jest istotne dla zrozumienia złożoności relacji lingwo-kulturowych.

1.2. Frazeologia europejska

Wielu językoznawców zwraca uwagę na fakt występowania w językach europejskich licznych jednostek pochodzących z Biblii (np. *pol.* Judaszowy pocałunek, por. *ang.* the kiss of Judas, *fr.* baiser de Judas, *hiszp.* el beso de Judas, *niem.* Judaskuß, *ros.* поцелуй Иуды, *wł.* il bacio di Giuda) oraz mitologii (syzyfowe prace, por. *ang.* a labour of Sisyphus/Sisyphian toil, *fr.* travail de Sisyphe, *hiszp.* trabajo de Sisifo, *niem.* Sisyphusarbeit, *ros.* Сизифов труд, *szw.* sisyfosarbete)⁷.

Frazeologizmy funkcjonują także jako nośniki informacji o ważnych wydarzeniach historycznych, takich jak ukorzenie się króla Henryka IV, późniejszego cesarza niemieckiego, przed papieżem Grzegorzem VII w 1077 roku w Canossie⁸ czy odkrycie Ameryki (np. *pol.* udać się do Kanossy, por. *niem.* ein Gang nach Canossa/Kanossa, *ros.* идти в Каноссу, *szw.* gå till Canossa, *wł.* andare a Canossa; *pol.* odkryć Amerykę, por. *fr.* découvrir l'Amérique,

⁷ Zob. np. D. Krzyżyk, *O mitologizmach w polszczyźnie*, [w:] *Kultura, literatura i sztuka w edukacji językowej w świetle badań empirycznych*, red. J. Kida, Rzeszów 2007, s. 260–266.

⁸ W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1987, s. 134.

hiszp. descubrir América, *ros.* открывать Америку, *wł.* scoprire l'America).

Źródłem internacjonalizmów frazeologicznych są również arcydzieła literatury europejskiej, przykładem jest internacjonalizm walczyć z wiatrakami, pochodzący z najbardziej poczytnej powieści M. de Cervantesa Saavedry o Don Kiszocie (por. *ang.* tilt at the windmills, *bułg.* сражавам се вятърни мелници, *czes.* bojovat s větrnými mlýny, *hiszp.* luchar contra molinos de viento, *niem.* gegen Windmühlen kämpfen/anreiten, einen Kampf gegen Windmühlen fühlen, *portug.* pelejar com moinhos de vento, *ros.* сражаться с ветряными мельницами)⁹.

Obyczaje rycerskie znalazły również odzwierciedlenie we frazeologii europejskiej (*ang.* take up the gauntlet, throw a gauntlet; *pol.* rzucić rękawicę; *bułg.* хвърлям/хвърля ръкавица(та); *czes.* hodit rukavici komu; *fr.* jeter le gant a q.; *hiszp.* arrojar el guante; *portug.* atirar/lançar a luva; *ros.* бросить кому перчатку). Prawo i system kar także motywowały różne frazeologizmy występujące w idiomatykonach języków europejskich (*ang.* be pilloried; *niem.* jdn an den Pranger stellen; *wł.* mettere alla/in berlina/gogna; *hiszp.* poner en la picota; *portug.* expor no pelourinho; *pol.* postawić kogoś pod przęgierzem).

W prezentacji frazeologii europejskiej istotne jest zwrócenie uwagi na fakt funkcjonowania frazeologicznych modeli semantyczno-składniowych, takich jak łacińskie schematy mari aquam addere, np. *fr.* porter de l'eau

⁹ Tytuł oryginału brzmi: *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la mancha* (1605–15). Pierwsze wydanie polskie zatytułowane zostało *Historia, czyli dzieje i przygody przedziwnego Don Quisotta z Manszy* (1786). W adaptacjach dla dzieci i młodzieży tytuł ma postać *Don Kichot*. Zob. *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*, red. T. Tylicka, G. Leszczyński, Wrocław–Warszawa–Kraków 2002, s. 62, 88–89.

a la rivere; *hiszp.* echar/llevar agua en el mar, *pol.* wozić wodę do morza; *niem.* Wasser ins Meer tragen; *ros.* морю воды прибавлять; *rum.* a cara apa la rî (nosić wodę do rzeki), a cara lemne în padure (nosić drewno do lasu); *wł.* portar acqua al mare¹⁰.

Przedstawienie frazeologizmów o charakterze uniwersalnym pozwala na pokazanie elementów wspólnych różnym językom europejskim, których użytkownicy mieli kontakt z kręgiem kultury śródziemnomorskiej. Omówienie proveniencji wspólnych frazeologizmów pozwala na rozwijanie świadomości kulturowej uczniów poprzez pokazanie, jak wiele jednostek występujących w idiomatykonach języków europejskich to związki posiadające ekwiwalenty absolutne w innych językach, należących do tej ligi.

1.3. Narodowy charakter frazeologii

Analiza frazeologizmów występujących w poszczególnych językach europejskich pozwala ukazać nie tylko podobieństwa, ale i różnice, gdyż wiele jednostek to nośniki narodowego charakteru, specyfiki oglądu rzeczywistości przez daną nację, stanowiące świadectwo odrębności kulturowej poszczególnych grup etnicznych.

¹⁰ Por. *in sylvam ligna ferre*. Przykładowy inny model 'wiedzieć tyle o X co Y' (X – luksusowy produkt/trudna do opanowania umiejętność, Y – nazwa zwierzęcia), np. *pol.* znać się na czymś tyle, co koza na pieprzu, znać się na czymś jak kura na pieprzu; *niem.* verstehen davon so viel wie die Henne vom Pfeffer; *ros.* как свинья в апельсинах разбираться, как козел в апельсинах разбираться; *wł.* intendere quanto un bove di musica, intendere quanto una vacca del lunario, intendere quanto una capra d'algebra.

Wiele związków należących do tej grupy to idiomy odwołujące się do historii danego narodu (por. *ang.* the Black Hole of Calcutta¹¹, *wł.* ritirarsi all'Aventino¹²). W zasobach frazeologicznych poszczególnych narodów widoczne są różnice w obrębie jednostek nawiązujących do dominującej w danym kraju religii. We frazeologii polskiej widoczne są wpływy katolicyzmu, stąd nazwy takie, jak na przykład krzyż, natomiast w odległej kulturowo frazeologii japońskiej znajdujemy komponent mikoshi (przenośny ołtarzyk)¹³.

Liczne frazeologizmy pochodzą z dzieł literackich, znanych w danym kraju (np. *ang.* L. Carroll, *Alice's Adventures in Wonderland*: as mad as March Hare, as mad as a Hatter; Ch. Dickens, *David Copperfield*: Barkis is wilin', King Charles' head, be a Uriah Heep, like a Micawber; *hiszp.* M. de Cervantes Saavedra, *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la mancha*: más flaco que el caballo de Don Quijote; *wł.* A. Manzoni, *I promessi sposi*: come i capponi di Renzo, *wł.* Collodi, *Pinocchio*: come il Gatto e la Volpe,

¹¹ Angielski zwrot porównawczy *be like the Black Hole of Calcutta*, używany w odniesieniu do pomieszczeń, w których jest bardzo duszno, powstał po incydencie z roku 1756. Miał on miejsce w nocy z 20 na 21 czerwca w Kalkucie, gdzie w pomieszczeniu o wymiarach 5,5 m na 4,5 m z rozkazu nababa Bengalu Siraja-ud-Dawlaha uwięziono (na znak protestu przeciwko fortyfikacji Kalkuty przez East India Company) 146 brytyjskich żołnierzy, z których tylko 25 zdołało przeżyć. Zob. E. James, *NTC's Dictionary of the United Kingdom*, Lincolnwood 1996, s. 31.

¹² Jedno z siedmiu wzgórz Rzymu, na które udał się lud rzymski w 494 p.n.e., dochodząc praw reprezentacji politycznej. Por. *aventiniano*, *aventinismo*. Zob. M. Castoldi, U. Salvi, *Parole per ricordare. Dizionario della memoria collettiva*, Bologna 2003, s. 27.

¹³ Jap. *mikoshi* – przenośna kapliczka; *mikoshi o ageru* (zacząć w końcu działać); *mikoshi o katsugu* (namówić kogoś); *mikoshi o sueru* (zatrzymać się zbyt długo). Zob. N. Akiyama, C. Akiyama, *Japanese Idioms*, New York 1996, s. 236.

*l'amico Ciliegia, la Fata Morgana*¹⁴. Nowsze frazeologizmy pochodzą z kultury popularnej, na przykład z programów telewizyjnych i filmów (*Star Trek: beam me up, Scotty, the 64,000 dollars question* (tytuł teleturnieju).

We frazeologii narodowej znajdują odzwierciedlenie również wierzenia, legendy oraz przesady występujące w danym kręgu kulturowym. Przykładowo angielski idiom *have kissed the Blarney Stone* stanowi językowy zapis przekonania, że pocałowanie bloku wapiennego (1,2 m na 30 cm) umieszczonego w murze Zamku Blarney, który znajduje się nieopodal miasta Cork, sprawia, że dana osoba nabywa umiejętności skutecznego przekonywania. W kręgu kultury anglo-amerykańskiej funkcjonuje zwrot *be like turkeys voting for Christmas* (jak indyki głoszące za świętami Bożego Narodzenia), odwołujący się do zwyczaju spożywania pieczonego indyka w czasie świątecznego obiadu.

Innym problemem, który zasługuje na przedstawienie, jest realizowanie modeli występujących w wielu językach europejskich poprzez odwołania do specyfiki narodowej. Przykładowo, w niektórych językach frazeologizmy zbudowane w oparciu o schemat *mari aquam addere* mają w swoim składzie hydronim narodowy (por. *ang.* Tamiza, carry water to the Thames; *niem.* Ren, Wasser in den Rhein tragen; *pol.* Wisła, do Wisły wodę nosić; *rum.* Dunaj, cara apa-n Dunare; *wł.* Arno, portar acqua ad Arno)¹⁵.

¹⁴ W języku francuskim funkcjonują frazeologizmy książkowe pochodzące ze sztuk Moliera, np. *Tu l'a voulu, Georges Dandin* czy *Vous êtes orfèvre, Monsieur Josse*. Por. L. Zaręba, *Frazeologia antroponimiczna związana z kulturą i tradycją narodową. Polsko-francuskie i francusko-polskie studium porównawcze*, „Poradnik Językowy”, 1, 1996, s. 39.

¹⁵ Por. S. Gajda, *Narodowokulturowy składnik znaczenia nazw własnych w aspekcie edukacyjnym*, [w:] *Nazwy własne w języku, kulturze i komunikacji społecznej*, red. R. Mrózek, Katowice 2004, s. 2045.

W poszczególnych językach występują również realizacje z innymi niż nazwy rzek komponentami onomastycznymi (por. *hiszp.* Walencja – miejsce znane z uprawy pomarańczy, *ir con naranjas a Valencia*; *ang.* Newcastle – miejsce znane z wydobycia węgla, *bring coals to Newcastle*¹⁶; *ros.* Tuła – miasto znane z wyrobu samowarów, *ехать в Тулу со своим самоваром*).

Prezentacja związków frazeologicznych o charakterze narodowym umożliwia korelację nauczania języka ojczystego z kształceniem kulturowym realizowanym w ramach zajęć z języka obcego, historii, geografii czy religioznawstwa. Analiza tych idiomów pozwala na zrozumienie mechanizmów motywacyjnych funkcjonujących w języku. Uczniowie mogą tworzyć prace projektowe, na przykład słownik polskich frazeologizmów narodowych z odpowiednikami pochodzącymi z języków, których młodzież uczy się w danej szkole. Interesującym zagadnieniem jest analiza kontrastywna wybranych komponentów polskich frazeologizmów, przykładowo nazw własnych.

1.4. Koloryt lokalny we frazeologii

Komparatywna prezentacja frazeologizmów umożliwia również ukazanie sposobu, w jaki koloryt lokalny oddziałuje na język. Charakterystyczne jest wykorzystanie nazw własnych posiadających konotacje znane mieszkańcom danego obszaru. Materiał egzemplifikacyjny stanowić mogą realizacje modelu ‘pojechać do + nazwa miejscowości, w której znajduje się szpital psychiatryczny’.

¹⁶ Należy podkreślić, że jest to zapis o wartości historycznej. Zob. *Oxford Guide to British and American Culture*, red. J. Crowther, Oxford 1999, s. 375.

na przykład pojechać do Choroszczy/Kobierzyna/Świecia/Tworek. Realizacje tego modelu występują również w innych językach europejskich, na przykład francuskim *aller à Chartenton*¹⁷ czy włoskim *andare ad Aversa Caserta*¹⁸.

Analiza frazeologizmów uwzględniająca odniesienia do kultury lokalnej zawarte w tychże jednostkach umożliwia zarówno lepsze poznawanie własnej małej ojczyzny, kultury regionu i jej specyfiki, jak i pokazanie wpływu *couleur local* na język w perspektywie globalnej. Kontrastowna prezentacja frazeologizmów będących nośnikami kultury lokalnej może być połączona z badaniem konotacji nazw własnych występujących w składzie badanych związków¹⁹. Podobnie jak w przypadku frazeologizmów o charakterze uniwersalnym i narodowym, zajęcia poświęcone kulturowej specyfice frazeologii mogą być inspiracją do tworzenia przez uczniów własnych prezentacji.

2. Kreatywność językowa w perspektywie interkulturowej a kształcenie językowe

Zjawiskiem, które z pewnością zasługuje na przedstawienie w perspektywie komparatywnej, jest modyfikacja. Kreatywnemu adaptowaniu podlegają stałe związki wyrazowe, na przykład frazeologizmy czy przysłowia

¹⁷ Por. *comme échappé de Chartenton, bon à mettre à Chartenton*. L. Zaręba, *Frazeologia toponomastyczna związana z kulturą i tradycją narodową (polsko-francuskie i francusko-polskie studium porównawcze)*, „Poradnik Językowy”, 2, 1996, s. 42.

¹⁸ M. Castoldi, U. Salvi, *Parole per ricordare...*, s. 13–14.

¹⁹ Por. np. ‘gwar, tłok’ pol. *Marszałkowska (ruch jak na Marszałkowskiej)*; ang. bryt. *Piccadilly Circus*, ang. amer. *Grand Central Station*.

wia oraz całe teksty kultury. Interesującym zjawiskiem jest również humorystyczne interpretowanie rozwiązań skrótowców.

2.1. Modyfikacje rozwiązań skrótowców

Reinterpretacje skrótowców, polegające na ich alternatywnym odczytaniu, które występują w języku polskim, mogą również być przedstawione na tle porównawczym. Analiza materiału egzemplifikacyjnego pozwala stwierdzić, że w języku polskim liczne reinterpretacje skrótowców pochodzące z okresu komunistycznego są nośnikami informacji o charakterze społeczno-politycznym²⁰. Podobnie w innych językach reinterpretowana abrewiatura częstokroć odzwierciedla ocenę aktualnych wydarzeń, np. po katastrofie w 1986 skrótowiec NASA rozwijany był jako *need another seven assistants* (dosł. potrzebnych kolejnych siedmiu asystentów), *nor a soul alive* (ani żywego ducha). Ponadto wiele przykładów to reinterpretacje o charakterze humorystycznym.

Pojawia się pytanie, jakie nazwy najczęściej podlegają modyfikacji. W kulturze anglosaskiej wyraźnie rysuje się tendencja do reinterpretowania nazw linii lotniczych, np. *Alitalia: always late in take-off, always late in arriving* (dosł. zawsze opóźniony wylot, zawsze opóźniony przylot), *BOAC: better on a camel* (lepiej na wielbłądzie), *QANTAS: quite a nice trip, all survived* (całkiem miła podróż, wszyscy przeżyli), *SABENA: such a bloody expe-*

²⁰ Por. pol. MO – *Ministerstwo Oświaty*; niem. DDR: *die Dumme Deutsche Republik* (Głupia Republika Niemiecka), *der Dumme Deutsche Rest* (Głupia Niemiecka Reszta), BRD: *die Banane Republik Deutschland* (Bananowa Republika Niemiecka).

rience, never again (takie cholerne doświadczenie, nigdy więcej)²¹ [por. np. PKP: polska krowa pociągowa] oraz samochodów, np. FIAT: fix it again, Tony (napraw to znowu, Tony), BMW: black man's wheels (bryka czarnego człowieka; por. *pol.* bardzo mały wóz, o samochodzie marki Fiat 126p)²².

Reinterpretacje akronimów bywają nośnikami pewnych poglądów i stereotypów funkcjonujących w świadomości użytkowników. Zjawisko to ilustruje kreatywna modyfikacja rosyjskiego akronimu ВУЗ, powstałego od nazwy Высшее Учебное Заведение – выйти удачно замуж (dosł. wyjść dobrze za mąż), która jest odzwierciedleniem przekonania, że uniwersytet to nie tylko miejsce, gdzie młodzi ludzie kształcą się, lecz również miejsce, w którym spotyka się przyszłego męża. Alternatywne rozwiązanie skrótowca IKEA (Idioten kaufen eben alles; idioci kupią przecież wszystko) stanowi zapis opinii o niskiej jakości produktów oferowanych przez tę sieć sklepów.

Warto zwrócić uwagę uczących się na alternatywne rozwiązania akronimów występujące we współczesnym języku polskim oraz innych językach, które poznaje młodzież. Interesującą propozycją wydaje się analiza skrótowców polskich przeprowadzona pod kątem oceny ich potencjału modyfikacyjnego w zestawieniu z przykładowymi akronimami obcymi. Analizie należy poddać możliwości użycia i konteksty oraz funkcje kreatywnych adaptacji.

²¹ Brewer's Dictionary of Modern Phrase & Fable, oprac. A. Room, London 2003, s. 5.

²² P. Ratajczak, *Leksykon nowego słownictwa angielskiego*, Zielona Góra 2005, s. 51.

2.2. Modyfikacje stałych połączeń wyrazowych

Zmodyfikowane stałe połączenia wyrazowe stanowią interesujący przykład kreatywności użytkowników języka. Należy podkreślić, że tendencja do modyfikowania stałych związków wyrazowych jest wspólna użytkownikom różnych języków. Analiza materiału egzemplifikacyjnego pozwala na wskazanie różnorodności funkcji tychże adaptacji. Częstokroć modyfikacjom podlegają przysłowia – powstają wówczas jednostki określane jako neo-przysłowia, quasi-przysłowia czy antyprzysłowia.

Substytucje, kontaminacje, amplifikacje czy redukcje komponentów paremii są zapisem refleksji nad zmieniającą się rzeczywistością. Niektóre z nich promują antywartości, przykładowo w przysłowiu *gość w dom, Bóg w dom* modyfikacjom ulega drugi człon (np. *Bóg wie, kiedy pójdzie; pilnuj żony; jedzenie ze stołu; żona w ciąży; to mu z kopa; kredens na klucz*)²³. Upowszechniane są więc wartości pozorne, pozostające w opozycji do uznanych w społeczeństwie (np. *Kto pod kim dołki kopie, ten awansuje; Nie taki diabeł straszny, jak mu dać w łapę*)²⁴. Występowanie zmodyfikowanych przysłów jest świadectwem potrzeby ujmowania nowych doświadczeń w sposób właściwy paremiami²⁵.

Warto podkreślić, że liczne modyfikacje stałych związków są nośnikami aluzji do konkretnych zdarzeń czy osób

²³ J. Szerszunowicz, *Humorystyczne parafrazy przysłów w ujęciu humorystycznym*, „Studia Rossica”, XIII, 2003, s. 301.

²⁴ J. Szerszunowicz, *Przysłowie jako nośnik wartości a jego funkcje dydaktyczne*, [w:] *Wartości w pedagogice*, red. W. Furmanek, Rzeszów-Warszawa 2005, s. 266.

²⁵ J. Kowalikowa, *Przysłowia jako komunikaty*, [w:] *Język w komunikacji*, red. G. Habrajska, t. 2, Łódź 2001, s. 112.

(por. *Robota nie zając, nie ucieknie* → *Robota nie Gołota, nie ucieknie*; *Dopóty dzban wodę leje, dopóki ucho mu się nie urwie* → *Dopóty Urban wodę leje, dopóki ucho mu się nie urwie*; *Co dwie głowy, to nie jedna* → *Co dwie głowy to Czernobyl*). Ponadto, R. Wyżkiewicz-Maksimow konstatuje, że część neo-przysłów promuje postawę bezrefleksyjną, np. *Ziarnko do ziarnka i mamy dwa ziarnka*; *Wszystkie drogi prowadzą do skrzyżowania*²⁶.

Okazjonalne adaptacje idiomów czy przysłów pozwalają na wprowadzenie elementu humoru do komunikatu, są efektem próby uatrakcyjnienia tekstu i odświeżenia tekstu kliszowego. Zagadnieniem wartym przedyskutowania jest potencjał modyfikacyjny stałych związków wyrazowych. Kontynuacją tych dyskusji może być tworzenie przez uczniów minikorpusów idiomów czy przysłów, które wystąpiły w zmodyfikowanej formie na przykład w prasie. Interesującą propozycją byłyby też ćwiczenia polegające na budowaniu modyfikacji i wykorzystywaniu ich we własnych tekstach.

3. Pragmatyka w perspektywie interkulturowej a kształcenie językowe

Zagadnienia należące do pragmalingwistyki, dziedziny zajmującej się użyciem języka w procesie komunikacji, również powinny być przedstawiane z uwzględnieniem aspektów porównawczych, gdyż takie ich ujęcie jest niezwykle cenne z punktu widzenia glottodydaktyki. Kon-

²⁶ R. Wyżkiewicz-Maksimow, *Quasi-przysłowia jako reakcja na zmiany w kulturze i obyczajowości narodów*, [w:] *Słowo. Tekst. Czas*, red. M. Aleksijenko, t. V, Szczecin 2001, s. 227.

frontatywne omawianie repertuaru aktów mowy oraz etykiety językowej umożliwia rozwijanie kompetencji interkulturowych uczniów.

3.1. Gatunki mowy w ujęciu komparatystycznym

Pisząc o problemach komparatywnych studiów nad genealogią lingwistyczną, A. Wierzbicka słusznie zwróciła uwagę na fakt, że w badaniach gatunków mowy dominuje etnocentryzm²⁷. Analiza kontrastywna gatunków mowy umożliwia przedstawienie repertuaru gatunków na tle porównawczym. Ponadto pozwala ukazać, w jaki sposób czynniki ekstralingwistyczne oddziałują na powstanie poszczególnych genrów.

Należy podkreślić, że świadomość zależności repertuaru gatunków od uwarunkowań kulturowych jest bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na zdolność prawidłowej akwizycji języka obcego²⁸. Opanowanie jakiegokolwiek języka wiąże się ze znajomością norm gatunkowych obowiązujących w danym kręgu kulturowym²⁹, gdyż umożliwia ona tworzenie komunikatów, które uzyskują status tekstów akceptowalnych w odczuciu natywnych użytkowników języka.

Przykładem, który może stanowić ilustrację omawianego zjawiska, jest analiza występującego w kulturze anglosaskiej gatunku *small talk*, którego realizacje znajdują

²⁷ A. Wierzbicka, *Różne kultury, różne języki, różne akty mowy*, [w:] A. Wierzbicka, *Język – umysł – kultura*. Wybór prac pod red. J. Bartmińskiego, Warszawa 1999, s. 193.

²⁸ C. Kramersch, *Language and Culture*, Oxford 2000, s. 62–64.

²⁹ M. Zaśko-Zielińska, *Przez okno świadomości. Gatunki mowy w świadomości użytkowników języka*, Wrocław 2002, s. 28–35.

uczniowie w podręcznikach języka do nauki tego języka. Funkcjonujący w kręgu kultury anglo-amerykańskiej *small talk* cechuje niska zawartość informacyjna i wysoki stopień formalizacji języka, przejawiający się w używaniu kliszowych pytań o samopoczucie interlokutora i udzielaniu odpowiedzi wybranych z ograniczonego zasobu idiomów pragmatycznych, funkcjonujących w języku angielskim³⁰.

Pozornie polski odpowiednik ma bardzo zbliżony charakter, jednak badania ankietowe wykazały, że występują znaczne różnice w zawartości informacyjnej, jak również w szczerości wypowiedzi, gdyż polscy respondenci w znacznie bardziej bezpośredni sposób odnosili się do interlokutora. Ponadto, tematy pojawiające się w dialogu po wymianie zwrotów grzecznościowych także wykazują znaczne rozbieżności. W polskich dialogach mogą, choć nie muszą, wystąpić opinie dotyczące polityki, co w angielskich realizacjach gatunku *small talk* byłoby naruszeniem normy.

Kontrastywna prezentacja gatunków mowy pozwala na wykształcenie u uczniów świadomości występowania różnic w obrębie odmian gatunkowych w zależności od kultury. Uczący się mogą porównać, jak gatunki mowy funkcjonują w języku ojczystym, a jak w tych, które poznają w szkole średniej.

3.2. Idiomy pragmatyczne

Idiomy interpersonalne, inaczej sytuacyjne, występują w różnorodnych funkcjach pragmatycznych, np. powitań,

³⁰ Ch. Fernando, *Idioms and Idiomacity*, Oxford 1996, s. 161–165.

pożegnań, przeprosin, podziękowań itp. Istotne jest, by uświadomić uczniom, że idiomy pragmatyczne są właściwe danemu językowi i nie mogą być tłumaczone dosłownie³¹, gdyż brak wiedzy dotyczącej idiomów sytuacyjnych i ich obcojęzycznych odpowiedników prowadzi do nasilenia interferencji pragmalingwistycznej w komunikatach tworzonych przez uczących się.

Przy omawianiu idiomów pragmatycznych w perspektywie konfrontatywnej należy zwrócić szczególną uwagę na restrykcje uzualne występujące w porównywalnych językach. Przykładowo, w języku niemieckim słowa *Tschüss*³², tłumaczonego najczęściej na polski jako ‘cześć’, używa się wyłącznie jako formy pożegnania³³. Polskie powitanie ‘dzień dobry’ ma po dwa odpowiedniki w języku angielskim i niemieckim, używane w zależności od pory dnia (por. *ang.* Good morning, Good afternoon; *niem.* Guten Morgen, Guten Tag).

Odrębną, nie mniej ważką kwestią, jest znajomość zrytualizowanych formuł dialogowych. Przykładowo angielskie pytanie ‘How are you?’ wymaga niezależnie od sytuacji odpowiedzi ‘I’m fine’ lub innej szablonowej pozytywnej reakcji językowej. Podobnie kulturowo uwarunkowane są werbalne zachowania po usłyszeniu komplementu, które różnią się znacznie na przykład w języku

³¹ E. Jakubowska, *Good wishes in a cross-cultural perspective*, [w:] *Studies in Foreign Languages. Learning and Teaching*, red. J. Arabski, Katowice 1998, s. 199; J. F. Nosowicz, J. Szerszunowicz, *Interpersonal Idioms in Teaching Foreign Languages*, [w:] *Edukacja dla przyszłości*, red. J. F. Nosowicz, t. I, Białystok 2004, s. 184–190.

³² Również *Tschüs*, *tchüss*, *tchüs*. Zob. *Deutsches Universalwörterbuch*, red. K. Kunkel-Razum, Mannheim 2003, s. 1613.

³³ Por. *ang.* *bye*. Zob. J. Blundell i in., *Function in English*, Oxford 1993, s. 209–211; Z. Kopestyńska, *A Dictionary of Language Functions. Słownik funkcji językowych*, Warszawa 1991, s. 117.

angielskim i francuskim, w pierwszym dominuje apro-bata komplementu, w drugim zaś – grzecznościowe od-rzucenie go³⁴.

Kolejnym aspektem wartym uwagi w kształceniu języ-kowym jest nacechowanie stylistyczne idiomów pragma-tycznych, które również można ukazać w perspektywie porównawczej. Polskie formy podziękowania, takie jak: dziękuję bardzo, dziękuję, dzięki, dzięks, zestawić można z angielskimi: thank you very much, thanks a million, thank, tak by uczniowie mogli spróbować dobrać obco-języczne odpowiedniki. W samodzielnie wykonywanych pracach uczniowie mogą sporządzić listę wybranych idio-mów sytuacyjnych i ich odpowiedników określając ich specyfikę (nacechowanie, restrykcje uzualne, rejestr itp.).

4. Fałszywi przyjaciele tłumacza

Termin fałszywi przyjaciele tłumacza „wprowadzony został w roku 1928 przez Koesslera/Dérocquigny na ozna-czenie »niebezpiecznych wyrazów«, które w różnych ję-zykach wykazują podobną lub nawet identyczną formę dźwiękową/graficzną, natomiast różnią się pod wzglę-dem znaczenia, np. pol. konkurs: niem. (der) Konkurs ‘upadłość’ (...)”³⁵.

Należy podkreślić, że terminu tego używa się rów-nież w odniesieniu nie tylko do jednostek leksykalnych,

³⁴ O komplementach w kulturze polskiej zob. B. Drabik, *Komplement i komplementowanie jako akt mowy i komunikacyjna strategia*, Kraków 2004; H. Zgólkowa, T. Zgółka, *Komplement jako rytualny akt mowy*, [w:] *Rytu-alizacja w komunikacji społecznej i interkulturowej*, red. J. Mazur, Lublin 2004, s. 99–105.

³⁵ A. Szulc, *Słownik dydaktyki języków obcych*, Warszawa 1994, s. 60.

ale również do stałych połączeń wyrazowych (np. kolo-kacji, idiomów itp.), które są pozornie podobne formalnie w dwóch językach, ale znacznie różnią się semantycznie czy stylistycznie.

4.1. Fałszywi przyjaciele tłumacza – leksyka

Z glottodydaktycznego punktu widzenia problem wy-stępowania fałszywych przyjaciół tłumacza należy do ważkich zagadnień, gdyż znajomość tego zagadnienia po-zwala na wykształcenie u osób poznających języki obce swoistej wrażliwości, skłaniającej ku stawianiu pytań do-tyczących użycia poszczególnych wyrazów w języku oj-czystym i obcym³⁶. Z racji występowania licznych zapo-życzeń, które mają status internacjonalizmów, uczniowie mogą mieć tendencję do automatycznego klasyfikowania podobnych jednostek jako wyrazów międzynarodowych.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że dostępne są opraco-wania leksykograficzne zawierające wybór różnojęzycz-nych aproksymatów wyrazów występujących w pol-szczyźnie. Istnieją słowniki stanowiące wykaz fałszy-wych przyjaciół polskich jednostek leksykalnych pocho-dzących z takich języków, jak: angielski, niemiecki, rosyj-ski, czeski, chorwacki, bułgarski³⁷. Opracowania leksyko-

³⁶ Por. A. Kątny, *Kontakty językowe a „faux amis” i internacjonalizmy*, [w:] *Problemy frazeologii i leksykografii*, red. A. Kątny, K. Hejwowski, Olecko 2000, s. 5–12.

³⁷ M. Karpaczewa i in., *Pułapki leksykalne. Słownik aproksymatów pol-sko-bułgarskich*, Katowice 1994; J. Koziński, *Słownik wyrazów o podob-nym brzmieniu a odmiennym znaczeniu w języku polskim i rosyjskim*, War-szawa 1959; R. Lipczuk, *Mały słownik tautonimów niemiecko-polskich. Wy-razy o podobnej formie, lecz różnych znaczeniach*, Warszawa 1990; T. Z. Or-łowski, *Czesko-polski słownik zdradliwych wyrazów i pułapek frazeologicznych*, Kraków 2003; A. Otwinowska-Kasztelanica, *Słowa, które znasz. Prak-*

graficzne mogą posłużyć do przygotowania indywidualnych prezentacji.

4.2. Fałszywi przyjaciele tłumacza – frazeologia

Występowanie fałszywych przyjaciół wśród związków frazeologicznych to interesujące zagadnienie, na które warto zwrócić uwagę uczniów, zwłaszcza klas humanistycznych i tych, w których język obcy nauczany jest w zwiększonym wymiarze godzin, ponieważ analiza kontrastywna frazeologizmów wymaga doskonałej znajomości obu języków oraz zaawansowanej wiedzy językoznawczej. W klasach niesprofilowanych prezentacja tego zagadnienia może zostać ograniczona do zasygnalizowania problemu i jego egzemplifikacji.

Przykładem frazeologicznych aproksymatów są: polski frazeologizm *biały tydzień* (tydzień bezpośrednio po I Komunii świętej, w którym dzieci codziennie w uroczystych, komunijskich strojach uczestniczą we mszy i przyjmują komunię świętą)³⁸ i włoski *settimana bianca* (dosł. biały tydzień).

Frazeologiczni fałszywi przyjaciele tłumacza mogą również należeć do internacjonalizmów, przykładem ilustrującym to zjawisko jest idiom o proveniencji biblijnej występujący zarówno w języku polskim, jak i włoskim

tyczny słownik angielsko-polski z ćwiczeniami, Warszawa 2004, s. 169–176; K. F. Rudolf, *Słownik angielsko-polski polsko-angielski wyrazów zdradliwych*, Kraków 2003; M. Szalek, *Mały słownik angielsko-polskich homonimów. A Small Dictionary of English-Polish Homonyms*, Poznań 2002; G. Szpila, *An English-Polish Dictionary of False Friends. Angielsko-polski słownik fałszywych przyjaciół*, Kraków 2003; E. Tokarz, *Pułapki leksykalne. Słownik aproksymatów polsko-chorwackich*, Katowice 1998.

³⁸ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. IV, Warszawa 2003, s. 170.

(‘oślica Balaama’ – potocznie obraźliwie o kobiecie bezmyślnej, nierozgarniętej; frazeologia książkowa ironicznie o człowieku małomównym, nieśmiałym, który niespodziewanie się odezwał lub zaprotestował³⁹; wł. ‘asina di Balaam’ – zwierzę, które nie chce iść; mówiące zwierzę⁴⁰). Przykład ten pokazuje, jak wielką ostrożność należy zachować nawet w przypadku nauki frazeologizmów o zasięgu ponadnarodowym⁴¹.

5. Językowy obraz świata

W ostatnich latach coraz częściej w pracach poświęconych zagadnieniom z zakresu etnolingwistyki używa się terminu *językowy obraz świata*, który definiuje się „jako strukturę pojęciową utrwaloną (zakrzepłą w systemie danego języka, a więc jego właściwościami gramatycznymi i leksykalnymi (znaczeniach wyrazów i ich łączliwości), realizującą się, jak wszystko w języku, za pomocą tekstów (wypowiedzi)”⁴².

Obraz świata zawarty w języku ogólnym zawiera zarówno cechy realne rzeczywistości, jak i te uwarunkowane kulturowo. O ile scjencyzny obraz świata jest zasadniczo wspólny różnym narodom, o tyle każdy język naro-

³⁹ *Uniwersalny słownik...*, t. III, s. 1333; t. I, s. 179.

⁴⁰ C. Lapuzzi, *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*, Milano 1990, s. 48.

⁴¹ Por. J. Szerszunowicz, *Pseudo-equivalents in English, Italian and Polish Faunal Phraseology*, [w:] *Proceedings XII EURALEX International Congress. Congresso Internazionale di Lessicografia. Atti*, t. II, Alessandria 2006, s. 1056.

⁴² R. Grzegorzczakowa, *Pojęcie językowego obrazu świata*, [w:] *Językowy obraz świata*, red. J. Bartmiński, Lublin 1990, s. 41.

dowy to nośnik sobie tylko właściwego obrazu świata⁴³. Z tego właśnie powodu kontrastywna prezentacja elementów tej teorii warta jest uwzględnienia w kształceniu językowym⁴⁴.

5.1. Językowy obraz świata – metafory konwencjonalne

Analizę wybranych elementów językowego obrazu świata można rozpocząć od prezentacji wybranych metafor konwencjonalnych, które są nośnikami wartościowania, stanowiącego element kognitywnych definicji wybranych desygnatów. Interesujący materiał egzemplifikacyjny stanowią nazwy zwierząt, ponieważ w wielu językach europejskich obserwuje się nie tylko zbieżności wynikające z podobnych obserwacji czynionych przez różne nacje⁴⁵, ale i liczne różnice wynikające z odrębności kulturowych.

Porównanie definicji wyrazu *świnia* pochodzącej z *Uniwersalnego słownika języka polskiego* («*Sus (domestica)*, zwierzę domowe o skórze pokrytej szczecina, dużej głowie i pysku tworzącym ryj, wydające charakterystyczne odgłosy, np. pochrząkiwania lub kwik; hoduje się je dla mięsa, tłuszczu i skór; *świnia domowa*») ⁴⁶ z wyinterpretowaną z wywodów R. Tokarskiego definicją kognitywną, zaproponowaną przez P. Żmigrodzkiego, (*ŚWINIA* składniki desygnacyjne: 'zwierzę hodowlane, przeznaczone na

⁴³ R. Tokarski, *Słownictwo jako interpretacja świata*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001, s. 347.

⁴⁴ B. Milewska, I. Milewska, *Język polski 1. Kształcenie językowe. Zakresy podstawowy i rozszerzony. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, Rumia 2002, s. 90–92.

⁴⁵ Por. „słodka reakcja” Lorenza. J. Serpell, *W towarzystwie zwierząt*, Warszawa 1999, s. 93–94.

⁴⁶ *Uniwersalny słownik...*, t. III, s. 1608.

mięso i tłuszcz, które chrząka i kwiczy’; składniki konotacyjne: [Skóra świni jest różowa], [Skóra świni jest pokryta jasną szczecina], [Świnia jest brudna], [Świnia jest bezmyślna, głupia], [Świnia żre dużo i/lub łapczywie i/lub niechlujnie], [Świnia żre małowartościowe odpadki])⁴⁷ pozwala stwierdzić, że przedstawione przez Żmigrodzkiego składniki konotacyjne, które przypisywane są świni w polskim kręgu kulturowym, można podzielić na dwie grupy. Część z nich odnosi się do cech realnych świni (wygląd), pozostałe to charakterystyki uwarunkowane kulturowo, wspólne kulturom europejskim, na przykład polskiej, angielskiej czy włoskiej⁴⁸. Dzięki takiemu przedstawieniu definicji świni widoczny jest potencjał motywacyjny tego leksemu (por. *świński blondyn*, *świńskie brwi*, *świńskie rzęsy*, *być swinią*, *mówić świństwa*, *robić świństwa*)⁴⁹.

W przypadku języków europejskich wiele definicji kognitywnych jest w całości lub przynajmniej częściowo zbieżnych. Dotyczy to definicji takich faunizmów, jak: *słoń* (por. *ang.* elephant, *wł.* elefante), *niedźwiedź* (*ang.* bear, *wł.* orso), *słowik* (*wł.* usignolo). Warto jednak podkreślić, że niektóre animalizmy mają odmienne konotacje w porównywanych językach, na przykład w kulturze włoskiej jaszczurka kojarzona jest z upodobaniem do wygrzewania się na słońcu, co znajduje odzwierciedlenie w języku włoskim (*essere una lucertola*, dosł. ‘być jaszczurką’, co znaczy ‘lubić słońce’), natomiast w kulturze polskiej jako

⁴⁷ R. Tokarski, *Konotacja jako składnik treści słowa*, [w:] *Konotacja*, red. J. Bartmiński, Lublin 1988, s. 45–46.

⁴⁸ A. Deignan, *English Guides 7: Metaphor*, London 1995, s. 44–45; R. Moon, *Fixed expressions and idioms in English*, Oxford 1998, s. 196–197.

⁴⁹ P. Żmigrodzki, *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*, Katowice 2003, s. 91–92.

cechę konotacyjną przypisuje się jej złośliwość⁵⁰. Warto podkreślić, że pewne zwierzęce metafory konwencjonalne występują jedynie w jednym z porównywanych języków, przykładowo, skorpena (wł. una scorpena) czy małż (wł. una cozza) uosabiają brzydotę, co znajduje odzwierciedlenie w postaci znaczeń figuratywnych tychże nazw, natomiast w języku polskim nie są zapisane żadne cechy konotacyjne wymienionych nazw.

Podjęcie przedstawię zagadnień w praktyce szkolnej ma duże znaczenie, gdyż u uczących się języków obcych obserwuje się tendencję do przenoszenia metaforycznych znaczeń z języka ojczystego do obcego, co sprzyja powstawaniu błędów⁵¹. Ukazanie omawianego problemu pozwala na wykształcenie u uczących się wrażliwości na specyfikę użycia metaforycznych. Tworzenie kontrastywnych definicji kognitywnych stanowi interesującą propozycję, która może być zrealizowana przez zespoły uczniów opracowujące zestawienie cech konotacyjnych, na przykład wybranych narodowości czy zawodów, występujących w różnych językach.

5.2. Językowy obraz świata – stałe związki wyrazowe

Związki frazeologiczne są nośnikami znanych użytkownikom danego języka stereotypowych wyobrażeń o świecie, dlatego analiza kontrastywna tychże jednostek

⁵⁰ Por. np. pol. sowa, wł. civetta, gufo; ang. ram, pol. baran, wł. montone. Zob. S. Skuza-Białousz, *Status metafory potocznej w przekładzie z języka włoskiego*, [w:] *Język trzeciego tysiąclecia III. Konteksty przekładowe*, red. M. Piotrowska, Kraków 2005, s. 261–264.

⁵¹ H. Nesi, *A modern bestiary: a contrastive study of the figurative meanings of animal terms*, *ELT Journal*, t. 49, nr 3, 1995, s. 272–278.

umożliwia pokazanie różnic występujących w świadomości kolektywnej, przy równoczesnym wskazaniu podobieństw między nimi.

Jednostki tożsame lub częściowo tożsame stanowią językowe odzwierciedlenie zbieżnych obserwacji. Zjawisko to ilustrują między innymi te frazeologizmy, które odwołują się do stereotypowego wyobrażenia niedźwiedzia. Cechy takie, jak: duży ciężar ciała, niezgrabność, ociężałość i siła, motywowały liczne idiomy występujące w językach europejskich, np. pol. silny jak niedźwiedź, wł. forte come un orso; pol. tańczyć jak niedźwiedź, wł. ballare come un orso⁵². Należy jednak podkreślić, że liczne są różnice między obrazami świata zawartego we frazeologiach poszczególnych języków należących do ligi europejskiej.

Przykładowo, pewne zawody wywołują negatywne konotacje u osób przynależących do danej kultury. Nośnikiem negatywnego stereotypu tych profesji są między innymi stałe związki wyrazowe⁵³, na przykład wyrażenia i zwroty porównawcze. Przykładowo zwroty o strukturze 'przeklinać jak + nazwa zawodu' występują w różnych językach europejskich, przy czym w perspektywie międzyjęzykowej komponent nominalny ulega substytucji. W języku polskim występują nazwy szewc (kłać jak szewc), furman (kłać jak furman) i dorożkarz (kłać jak do-

⁵² J. Szerszunowicz, *The Phraseological Potential of the Lexeme BEAR in a Contrastive Perspective*, [w:] *Иностраннные языки и литература в современном международном образовательном пространстве. Сборник научных трудов*, Екатеринбург 2005, s. 91–98.

⁵³ Inne językowe wykładniki stereotypizacji to: sposoby nazywania przedmiotu i ich „wewnętrzna forma”, znaczenia jakościowe derywatyw, metaforyczne znaczenia wyrazów, przysłowia, struktura semantyczna zdań złożonych. Zob. J. Bartmiński, J. Panasiuk, *Stereotypy językowe*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001, s. 382.

roźkarz), we włoskim tragarz (*bestemmiare un facchino*)⁵⁴, w języku szwedzkim – szcnotkarz/miotlarz (*svära som en borstbindare*), niemieckim – piechur (*fluchen wie ein Landsknecht*)⁵⁵, natomiast we francuskim woźnica (*jurér comme un charretier*)⁵⁶.

Analiza związków frazeologicznych umożliwia wskazanie cech konotacyjnych danych desygnatów zapisanych w badanym języku. Uczniowie mogą przedstawić w formie referatów językowe obrazy wybranych elementów rzeczywistości, na przykład zwierząt czy roślin, w wybranych językach. Konfrontatywna analiza wybranego fragmentu językowego obrazu świata jest również interesującym tematem obowiązkowej prezentacji ustnej części egzaminu maturalnego z języka polskiego.

Wnioski

Wprowadzenie elementów komparatystryki z pewnością skłoni młodych ludzi do refleksji nad językiem, zarówno tych o charakterze ogólnym, jak i do stawiania pytań bardziej szczegółowych dotyczących konkretnych zagadnień. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że zajęcia, podczas których dane zagadnienia prezentowane będą w perspektywie porównawczej, wzbudzą u uczących się zainteresowanie problematyką konfrontatywną, bardzo istotne z punktu widzenia autonomii w kształceniu językowym.

⁵⁴ Por. wł. *bestemmiare come un turco* 'kłać jak Turek'.

⁵⁵ *Landsknecht* 'dawny żołnierz pieszy'.

⁵⁶ Zob. J. Szerszunowicz, *Kulturowy aspekt przekładu porównań frazeologicznych*, [w:] *Edukacja humanistyczna, aksjologiczna i estetyczna w świetle programów i potrzeb oświatowych*, red. J. Kida, Rzeszów 2003, s. 227–232.

W perspektywie glottodydaktycznej istotne jest również, że taki sposób kształcenia językowego przyczynia się także do rozwijania kompetencji interkulturowych, które są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania jednostki w obcej kulturze. Taka metoda rozwijania umiejętności językowych umożliwia ponadto korelację treści nauczanych podczas różnych zajęć przedmiotowych.

Należy podkreślić, że kształcenie językowe, w którym uwzględnia się elementy językoznawstwa konfrontatywnego, rozwija świadomość językową ucznia, tym samym stwarzając mu lepsze podstawy do przyswajania języków obcych. Porównywanie zjawisk językowych uwrażliwia kształcącą się młodzież na różnice, przy czym pozwala również ukazać podobieństwa. Przedstawianie poszczególnych problemów w perspektywie komparatystycznej czyni młodego człowieka bardziej świadomym użytkownikiem nie tylko ojczystego języka, ale też każdego języka obcego, którego będzie się uczyć, lub z którym będzie mieć styczność.